

Den store nordiske krig om seksualmoralen (Danish Edition)

Pages: 420

Publisher: Saga Egmont (April 1, 2019)

Format: pdf, epub

Language: Danish

[DOWNLOAD FULL EBOOK PDF]

Elias Bredsdorff Den store nordiske krig om seksualmoralen

En dokumentarisk fremstilling

af sædelighedsdebatten

i nordisk litteratur i 1880'erne

Lindhardt og Ringhof

Den store nordiske krig om seksualmoralen

Copyright © 1973, 2019 Elias Bredsdorff og Lindhardt og Ringhof Forlag A/S

All rights reserved

ISBN: 9788726136289

1. e-bogsudgave, 2019

Format: EPUB 3.0

Denne bog er beskyttet af lov om ophavsret. Kopiering til andet end personlig brug må kun ske efter aftale med Lindhardt og Ringhof samt forfatter.

www.lindhardtogringhof.dk

Lindhardt og Ringhof Forlag A/S, et selskab i Egmont
Forord

Denne bog beskæftiger sig med et emne, som kun kan belyses fyldestgørende på en fællesnordisk baggrund. Skønt mange enkelte sider af denne sag har været behandlet indgående af danske, norske og svenske forskere, til hvem jeg står i gæld, har en samlet fremstilling mærkeligt nok aldrig før været forsøgt. Ikke desto mindre har det historiske kildemateriale (ikke mindst dagbladsmaterialet) vist sig at være så overvældende stort, at min største vanskelighed under udarbejdelsen af denne bog har været den at begrænse fremlæggelsen af det dokumentariske stof, hvoraf meget ikke er tilgængeligt i noget enkelt nordisk videnskabeligt bibliotek eller arkiv.

I 1880'erne – nærmere bestemt i perioden 1882-1888 – blev en række problemer vedrørende kønsmoralen offentligt debatteret i de nordiske lande (Danmark, Finland, Norge og Sverige) på en måde, hvortil man forgæves vil søge mage i noget andet europæisk land. Der er dele af Europa (for eksempel England), hvor en tilsvarende diskussion først ville have været tænkelig en eller to generationer senere; der er andre dele af Europa, hvor en sådan diskussion ville være utænkelig den dag i dag. Diskussionen fik sit særlige præg derved, at næsten alle Nordens betydeligste digtere – foruden naturligvis adskillige mindre betydelige forfattere – på den ene eller anden måde blev inddraget deri. Emner, der hidtil havde været betragtet som tabu-områder, blev i firserne lidenskabeligt diskuteret i romaner, noveller og skuespil – og sideløbende hermed i tidsskriftartikler, dagbladsledere og artikler, læserbreve, foredrag og offentlige diskussioner. I årenes løb er også et stort privat brevmateriale blevet gjort tilgængeligt, som indefra kaster et væsentligt lys over hele denne debat.

Det kan som en kuriositet nævnes, at det første forsøg på en samlet (omend meget summarisk) fremstilling af firsernes nordiske debat om kønsmoralen stod at læse i det franske blad „Le Figaro“ den 11. januar 1888 under overskriften „La polygamie en Scandinavie“. Det hed i denne artikel, som er et komisk rodsammen af korrekte oplysninger og horrible misforståelser, at det, man på det pågældende tidspunkt skændtes om i de nordiske lande, var „la polygamie, la monogamie, la question du mariage, la prostitution“, hvilke begreber man under eet betegnede som „det seksuelle spørgsmål“. Intetsteds, hed det videre, spillede litteraturen en sådan rolle som i disse „arktiske egne“; dette måtte man gøre sig klart for at forstå, at der i firserne fandtes et område i Europa, hvor oppositionen insisterede på mandens ret til at have flere kvinder i sit liv, mens „det samfundsbevarende parti“ gik ind for rent monogame tilstande.

Diskussionen kunne ifølge „Le Figaro“ føres tilbage til Ibsens „Et dukkehjem“, som fremkaldte en voldsom diskussion i 1879; diskussionen fortsatte, da Bjørnson i 1883 udsendte „En hanske“. Om de to kvindelige hovedpersoner, Nora og Svava, skrev „Le Figaro“, at hvis man skulle dømme efter disse to norske kvindeskikkelser, har nordmændene trods klimaets kulde et ret fyrigt temperament („le caractère un peu bouillant“). Derefter omtaltes „Giftas“-sagen mod Strindberg, Bjørnsons „Det flager i byen og på havnen“, og Hans Jægers „Fra Kristianiabohêmen“ og Chr. Krohgs „Albertine“, to romaner, som begge blev beslaglagt, og hvis forfattere blev dømt. Om demonstrationerne mod beslaglæggelsen af „Albertine“ skrev den franske avis, at „resultatet af denne kampagne blev afskaffelsen af sædelighedspolitiet og af politilægerne“, hvorefter befolkningen nu var „moden til kampen for polygamiet“. Denne kamp, hed det videre, begyndte, efter at Bjørnson i København havde genoptaget sit yndlingsemne, kampen for monogamiet. Samtidig udsprede „M. Geigersjam“ (d.v.s. Gustaf af Geijerstam) det gode budskab, at det var nødvendigt for alle mænd at stå i forhold til flere kvinder. „Alle de nordiske kvinder samledes under M. Nissens banner“ (med „M. Nissen“ sigtede bladet til den norske kvindelæge, dr. Oskar Nissen, som påstod, at de fleste kvinder manglede kønsdrift). Overalt dannedes der nu „ligues sexuelles“. Men nu begyndte Bjørnson sit korstog og meddelte, at lægerne i Europa havde skrevet til ham, at de aldrig havde oplevet, at nogen mand blev syg på grund af kønslig afholdenhed. Monogamiet havde (som allerede Tacitus havde konstateret) gjort tyskerne stærke; derimod var franskmændene trods deres høje kultur endnu polygame, men de var blevet nervøse og var slaver af deres egen lidenskab. Striden tiltog, „og der var fanatiske tilhængere af polygamiet, som

forlangte, at myndighederne tillod ægteskaber med tre eller fire partnere!" Regeringen stod magtesløs over for denne populære bevægelse, der havde dybe rødder. Kongen [af Skandinavien?] ville forbyde, at polygame studenter fik tildelt legater, men blev tvunget til at ændre beslutning; han blev angrebet fra alle sider, for en sådan handling kunne kun udgå fra en mand, der aldrig havde betragtet en kvinde med et ukysk blik. Artiklen i „Le Figaro“ sluttede: „Som man ser, keder man sig ikke i Norge! Men det bliver mormonerne, der kommer til at gnide sig i hænderne og hengive sig til tøjlesløse udskejelser ved bredderne af den Store Saltsø i Utah!“

Mærkelig nok nævntes Georg Brandes' navn slet ikke i den franske artikel. Til gengæld spiller han (med rette) en fremtrædende rolle i den hidtil udførligste fremstilling af moraldebatten, nemlig i andet bind af Alfred Ipsens „Georg Brandes. En Bog om Ret og Uret“ (1902). Og Brandes har fået skurkens rolle i P. Lauritsens tobindsværk, „Chr. Collin og Georg Brandes“ (1958), der dog væsentlig beskæftiger sig med den afsluttende polemik, som fandt sted i sommeren 1887, en polemik, som ofte i danske og norske litteraturhistorier omtales henholdsvis som „sædelighedsfejden“ og „hanskestriden“, men som i denne bog betegnes som „Tremånederskrigen“. I nordiske litteraturhistorier berøres som regel kun de sider af emnet, som mest direkte vedrører det pågældende land og dets egentlige skønlitteratur.

På engelsk foreligger der en afhandling på 21 sider af denne bogs forfatter i tidsskriftet „Scandinavica: An International Journal of Scandinavian Studies“ (1969) under overskriften „Moralists versus Immoralists: The Great Battle in Scandinavian Literature in the 1880's“. Afhandlingen, der oprindeligt har været holdt som gæsteforelæsninger ved engelske og amerikanske universiteter, må betragtes som en forstudie til denne bog.

Under udarbejdelsen af denne bog har jeg modtaget økonomisk støtte fra Rask-Ørsted Fondet; dette har gjort det muligt for mig at arbejde i længere perioder på videnskabelige biblioteker i Norge, Sverige og Danmark. Til bogens fremstilling har Carlsbergfondet ydet betydelig støtte. Jeg er bestyrelsen for de to fonds meget taknemmelig for den støtte, de har ydet mig, og jeg retter også en særlig tak til de mange kolleger i de nordiske lande, som har hjulpet mig med at fremskaffe oplysninger af den ene eller den anden art; særlig taknemmelig er jeg for den hjælpsomhed, jeg altid har mødt under mit arbejde på Universitetsbiblioteket i Oslo, Universitetsbibliotekerne i Uppsala og Lund, Det kongelige Bibliotek og Universitetsbiblioteket i København.

I bogens dokumentariske mosaik er alle citater tydeligt angivet som sådanne. De fleste brevcitater er hentet fra trykte kilder, som er angivet i den bibliografiske fortegnelse bag i bogen; kilderne for de fleste andre citater vil også let kunne findes i bibliografien. I de tilfælde, hvor utrykte kilder er citeret, er dette klart angivet i fodnoter.

Cambridge, februar 1973

Elias Bredsdorff.

„Det man nødig taler om“

Kydskhed styrker den Unges Legeme, hærder Villien og leder de aandelige Evner mod Livets ædlere Maal.

Afholdenhed er en nødvendig Betingelse for den Unges legemlige Velbefindende og kan fortsættes gennem hele Livet uden Skade for Helbreden.

Usædelighed er en Fare for Legemet, en Nedværdigelse for Sjælen og en Kilde til den Enkeltes som til Samfundets Fordærvelse.

Ægteskab mellem een Mand og een Kvinde er den uundværlige Grundvold for en Nations Velfærd og Fremgang.

Ægteskab i den unge kraftige Alder er en væsentlig Betingelse for en kraftig Slægt.

Kun den, som i sin Barndom har holdt sig ren, vil i Almindelighed kunne leve sædeligt, og et Folk bliver kun sædeligt ved Arvelighedens Virkninger gennem Slægter.

...

Det maa klart forstaaes og aabent vedkjendes som en Kjendsgjerning, at et sædeligt Liv hos Mændene er en af Statens Grundpiller, – at deraf betinges hos Kvinden den Renhed, hvoraf hendes Troskab, hendes Humanitet og Tillid er afhængig – og at det giver Manden den Styrke og Paalidelighed, som er Grundvolden for en kraftig og vis Statsstyrelse.

Baade med Hensyn til Mandens sjælelige som legemlige Vel og til Kvindens Stilling og Lykke er der intet større Onde i et Samfund, end at den ugifte Stand fortrænger Ægteskabet, og at Usædelighed breder sig paa Kydskhedens Bekostning.

Dette citat stammer fra en bog af Elizabeth Blackwell; den udkom i København i 1883 under titlen „Vore Sønners og Døttres sædelige Opdragelse“ og udtrykker ganske præcist den tids ideelle borgerlige kønsmoral – som for øvrigt endnu den dag i dag accepteres i vide krese, navnlig inden for den katolske kirke.

Teorien svarede imidlertid ikke altid til praksis. „Ægteskab i den unge kraftige Alder“, der betragtedes som en væsentlig betingelse, var af praktiske grunde sjældent muligt i de borgerlige krese, til hvem disse ord var henvendt, fordi unge mænd som regel ikke kunne forsørge en kone, før de var mindst 25 år gamle. Og da det naturligvis var umuligt at gennemføre, at borgerskabets sønner levede i kønslig afholdenhed i over ti år fra kønsmodenhedens indtræden, tolererede en stor del af dette borgerskab den autoriserede prostitution som en acceptabel nødløsning for mændene. For kvindernes vedkommende forholdt det sig anderledes. Det var nemlig dengang et udbredt dogme, at kvinder ikke var i besiddelse af kønsdrift; de kvinder, som var det, betragtedes som „patologiske“, „forråede“ eller „dyriske“, og dobbeltmoralen gjaldt derfor kun mændene, hvis eskapader man var parat til at se igennem fingre med, navnlig hvis de blev foretaget i dybeste diskretion.

I sin selvbiografiske roman „Martin Bircks ungdom“ har den svenske forfatter Hjalmar Söderberg givet et billede af de uskrevne morallove, som hans generation af unge borgersønner indrettede sig efter i Stockholm i firserne:

Han [Martin] hade märkt, att de flesta aktningsvärda unga män, och de gamla för resten också, trodde på två sorters kärlek, en ren sort och en sinnlig sort. Unga flickor af bättre familj skulle älskas med den rena sorten, men det betydde förlofning och giftermål, och det hade man sällan råd till. I regeln var det därför bara förmögna flickor, som kunde inspirera en ren kärlek, eljes hörde denna känsla mera hemma i lyrisk poesi än i verkligheten. Den andra sorten däremot, den sinnliga, kunde och borde en normal ung man ägna sig åt ungefär en gång i veckan. Men hela denna sida af tillvaron ansågs icke ha någon allvarlig betydelse, det var icke något som kunde göra en människa lycklig eller olycklig, det var enbart komik; ett stoff till roliga historier och en lika angenäm som hygienisk förströelse, när man hade lyft sin aflöning och druckit en halva punsch. Men på mellantiderna sysselsatte hela det sexuella lifvet endast föga de aktningsvärda och hyggliga bland männen; de funno dess funktioner osköna och oanständiga,

eller som de helst sade svinaktiga, emeden de icke kunde utföra dem utan att känna sig som svin.

Denna uppfattning var den härskande öfverallt i samhället, och sådana förhållandena nu en gång voro förklarades detta sätt att lefva vara det sundaste och klokaste, visserligen icke i prästernas predikningar, riksdagsmännens tal och tidningarnes ledande artiklar, men i det upplysta omdömet man och man emellan inom alla kretsar. Det ansågs nödvändigt för att de unga männen skulle kunna bevara hälsa och godt humör och för att de unga flickorna af bättre familj skulle kunna få behålla sin stora dygd. Och de unga männen drucko punsch och besökte glädjeflickor och blefvo feta och rödblommiga och lyckades icke blott uthärda med detta lif som med ett eländigt surrogat, utan det tilltalade dem i så hög grad, att de ofta nog icke ens som gifta försmådde att göra utflykter till gamla ställen, som blifvit dem kära. Och de unga flickorna af bättre familj fingo behålla sin stora dygd och tillfrågades för öfrigt icke om sin mening, men för några af dem blef den dyra klenoden i längden för tung att bära ...

København, som i 1880 havde cirka 235,000 indbyggere, havde på det tidspunkt 43 „offentlige Huse“, d.v.s. statsautoriserede bordeller; i politiets protokoller var der ialt indskrevet 471 „offentlige Fruentimmere“, hvoraf de 238 var privatboende. Dertil kom et ukendt antal såkaldt „uindskrevne“, d.v.s. hemmeligt prostituerede. (I 1880 blev ialt 668 uindskrevne kvinder undersøgt af politiet i København som „mistænkte for Løstgængighed“, men 70 af disse blev løsladt af mangel på bevis.)

For Stockholm (cirka 168,000 indbyggere) og Kristiania (cirka 125,000 indbyggere) var tallene tilsvarende; for Stockholms vedkommende angives antallet af kvinder indskrevet i den reglementerede prostitution i 1880 af én kilde som 417, af en anden som 690 kvinder; ifølge en rapport fra politilægen i Kristiania var der i begyndelsen af firserne otte bordeller med 49 prostituerede, hvortil kom 16 privatboende og over 600 hemmeligt prostituerede.

Den reglementerede prostitution (lovfæstet i Norge i 1868, i Danmark i 1874 og i Sverige i 1875) betragtedes af mange agtværdige samfundsborgere som en nødvendig sikkerhedsventil. Imidlertid opstod der i halvfjerdsenerne rundt omkring i Europa bevægelser, hvis formål var at afskaffe, hvad man betegnede som „den lovbeskyttede usædelighed“. I England tog Josephine Butler i 1875 initiativet til at grundlægge en international føderation til fremme af sædeligheden, hvis mål det var overalt i verden at kæmpe for ophævelse af den statskontrollerede prostitution. I tilslutning hertil stiftedes tilsvarende foreninger i København (oktober 1877), Stockholm (januar 1878) og Kristiania (maj 1882).

I bestyrelsen for den danske „Forening til den offentlige Prostitutions Afskaffelse“, hvis navn senere blev ændret til „Foreningen imod Lovbeskyttelse for Usædelighed“, var bl.a. tre præster, deriblandt Holmens Provst, Bruun Juul Fog, en teologisk professor, to adelige damer, en cand. jur., tre gifte damer og een ugift.

Som et eksempel på foreningens virksomhed og hele karakter skal her gengives nogle uddrag af „Politikens“ referat af et såkaldt „sædelighedsmøde“, der blev afholdt i dagene 18.-20. juli 1887 i „Bethesda“ i København efter indbydelse af „Foreningen imod Lovbeskyttelse for Usædelighed“:

Pastor Holdt: *Det sjette Bud kan selvfølgelig overholdes; ellers var Vorherre jo ikke det alvidende Forsyn, som han er.*

Forretningsfører Gabel: *Her i København hersker en forfærdelig Forvorpenhed og sædelig Fordærvelse. Forleden traf jeg saaledes en medicinsk Student, der syntes at være Stamgæst paa et af disse Huse [Horehuse]. Jeg spurgte ham: „Tror De maaske, at De stammer fra Aberne?“ Med et Smil svarede han: „Det*

kan saamæn gjerne være."

Evindvik: Gaar man som Midnatsmissionær, har man en Følelse, som gik man mellem onde Aander, mellem Djævle.

Pastor Hohlenberg: Skyldes Usædeligheden Menneskets usædelige Natur eller hidrører den fra Prostitutionen? Jeg siger: „Usædeligheden stammer fra den lovbeskyttede Usædelighed, denne store Mødding."

Lad os komme saa vidt, at faldne Mænd regnes lige med faldne Kvinder. Lad os faa de unge Piger saa rene og ubesmittede, at de ikke vil danse med Mænd, der har et tvetydigt Rygte. Og lad os faa kyske unge Mænd...

Lad os faa erklæret Usædeligheden Krig! Lad det komme saavidt, at Utugt bliver straffet. (Svage Klapsalver).

Fru Andersson-Meierhjelm: I Sverige har vi den forfærdelige Strindbergske Literatur; den har ødelagt meget. Iaar blev 50 Skoledrenge relegerede; enhver af disse Drenge havde gemt Strindbergs Bøger i sin Seng, og saa gik de paa Kaféer.

Pastor Holdt, Kristiania: Garborgs „Mannfolk“ rummer paa 3 Sider mere Svineri end „Albertin“ paa 2-300 Sider. Forøvrigt har jeg ikke kunnet overvinde mig til at gennemlæse hele Bogen, men jeg véd, at den er saa stinkende som vel nogen anden Bog. For Tiden vil det mest praktiske være at rette en Appel til Forlæggerne. Her i Kjøbenhavn har jeg set udstillet i Boghandlervinduer usædelige Billeder; det var Fotografier efter Malerier af gamle Mestres.

Skolebestyrer Sørensen: Vi faar ikke højnet Sædeligheden, før vi faar slaaet til Jorden hele den materialistiske Filosofi og Videnskab.

Følgende gribende historie, berettet på mødets sidste dag af pastor Hohlenberg, blev gengivet af „Politiken“s referent „saavidt muligt med Hs. Velærværdigheds egne Ord“:

Jeg er meget ked over, at Magdalenehjemmet ligger saa nær ved Fælled. Soldaterne er der ganske vist ingen Fare ved, men Officererne er ikke til at stole paa. Saaledes hændtes en Dag, da Officererne sad og spiste Frokost, det forfærdelige, at en ung Løjtnant hævede en Flaske i Vejret, som vilde han vinke ad eller hilse paa en Kvinde, der stod ved Vinduet i Magdalenehjemmet. (Stille Gysen gennemfarer Forsamlingen).

Og tænk Dem, mine Damer og Herrer, hvilket Held, at den Kvinde, til hvem denne uhøviske Hilsen blev sendt, den Kvinde var ingen falden Kvinde, men selve Forstanderinden, Frøken Esche. (Stille Glæde i Forsamlingen).

Frk. Esche, der selvfølgelig blev dybt bekymret over dette forfærdelige, tænkte meget over, hvad der burde gøres. Hun tænkte paa, om hun skulde indgive Klage til de Overordnede eller maaske jaa selve Foreningen til at tage sig af denne alvorlige Sag. Men tilsidst besluttede hun, der er en behjærtet, en meget behjærtet Kvinde, selv at klare Ærterne.

Hun tog paa sit Shawl, hun tog paa sin Hat, og snart stod hun alene midt i Officerernes Kreds. (Stille Beundring i Forsamlingen).

Hun talte Donners til den skyldige Løjtnant, bebrejdede ham med fyndige, varme Ord hans højst usædelige Optræden, men hendes Ord gjorde tilsyneladende kun ringe Indtryk.

Saa sagde hun: „Véd De, hvem der stod i Vinduet?“

„Nej,“ lød Forbryderens Svar.

„Det var mig, Magdalenehjemmets Forstanderinde,“ genmælede Frk. Esche med Tordenrøst.

I samme Nu var Løjtnanten slaaet flad. (Stille Jubel i Forsamlingen).

Men, mine kære Venner, Søstre og Brødre, jeg siger Eder: Naar denne Historie bliver fortalt i Selskaber, saa vil man svare med Skuldertræk: Aa, Herregud, han var saa ung!

Derfor, ve over det Folk, der er saa dybt nedsunken i Usædelighed. Det kan kun reddes, naar Samfundets Sædelighedsfølelse bliver højnet. (Levende Tilslutning fra Forsamlingens Side).

Det kunne ske, at en og anden tilhænger af statens ret og pligt til at kontrollere prostitutionen tog til genmæle mod sædelighedszelotemes argumentation. Således hævdede lægen Emil Hornemann i en pjece, „Den offentlige Sundhedspleje og Prostitutionen“; at samfundets opgave måtte være „at søge at indskrænke og uskadeliggøre saa meget som muligt det Samfundsonde, man ikke kunde udrydde“; efter hans mening var den obligatoriske lægekontrol med bordellernes piger den bedste løsning på problemet. En anden samtidig pjece havde titlen „Det man nødig taler om. Strejftog paa det mørke Gebet“; dens forfatter, J. Petersen, der betegnede sig selv som „Litterat“, forsvarede, hvad modstanderne kaldte „den lovbeskyttede Usædelighed“, ud fra det synspunkt, at der altid havde været og altid ville vedblive at være skøger, hvorfor han konkluderede:

Lad os derfor betænke os meget, før vi afskaffer Usædelighedskontrollen. Öm intet mere end herom gfaelder Ordet om Bortkasteisen af det smudsige Vand; thi vi kan for Tiden ikke faa det bedre.

Litterat J. Petersen tilrådede, at man i stedet greb ind imod „den virkelige usædelige Litteratur“ og i den forbindelse navnlig modarbejdede „Romanlæseriet, der avler mere Slibighed end man aner“.

Pudsigt nok kom den svenske sædelighedsforening i den besynderlige situation, at den blev voldsomt angrebet for umoralsk virksomhed. I 1880 rettede den teologiske Uppsala-professor O.F. Myrberg et angreb på den nystiftede lokale „Upsala Sedlighetsförening“, idet han anså det for anstødeligt, at man der offentligt og med deltagelse af damer diskuterede emner, „hvilka en blygsam person nästan skyr att i enrum vidröra af fruktan att besmitta eller besmittas“. Og senere samme år rettede det svenske „Aftonbladet“ et angreb på den svenske aflægger af den internationale føderation, fordi dens tidsskrift, „Sedlighets-Vännen“, havde „innehållit saker, som förefallit otänkbara i en skrift, afsedd för hemmen, för de unga“.

Det var, som tidligere nævnt, borgerskabet og embedsmandsstanden, som den officielle kønsmorals strenge regler henvendte sig til; men mange af dem, der bekendte sig til disse regler, så altså igennem fingre med, at i hvert fald de unge mænd tilkøbte sig seksuel tilfredsstillelse. I disse krese fungerede den seksuelle dobbeltmoral perfekt blot med den udtrykkelige begrænsning, at den under ingen omstændigheder gjaldt kvinderne i denne sociale gruppe.

Af de såkaldt „lavere klasser“ ventede man sig derimod ikke andet end umoral og fordærv. Fængselspræst S.M. Hafstrøm udsendte i 1888 en bog, der havde titlen „Om Sædelighedsforholdene i det danske Folk, særlig i Bondestanden og Almuen“. Det fremgik af denne bog, at over ti procent af samtlige børnefødsler i Danmark på det tidspunkt var såkaldt „uægte børn“, d.v.s. børn født uden for ægteskab; adskillige steder på landet var der sogne „med

20 og 30 pct. uægte Børn, ja derover, Sogne, hvor det store Flertal af Kvinder havde uægte Børn“.

Om københavnske boligforhold oplyste pastor Hafstrøm, at der i en tolvtedel af samtlige ejendomme boede over hundrede mennesker i hver ejendom. „I saadanne Ejendomme bor over 1/4 af Kjøbenhavn Befolkning, og der gives Ejendomme med over 300 Beboere,“ konstaterede pastor Hafstrøm og fortsatte: „I 162 Værelser bor hele Familien *tilligemed en logerende* i 1 Værelse.“ Hvilke konsekvenser disse boligforhold havde for kønsmoralen, var let at se.

Hafstrøm havde i de fleste tilfælde sine oplysninger fra præster og læger på landet. En præst i Sydøstsjælland berettede således: „Oftest ligge to Piger sammen; men dette hindrer ikke, at en Karl besøger den ene. Den almindelige Usædelighed havde hos den store Mængde sløvet enhver Anstændighedsfølelse.“ Fra et jysk sogn skrev en præst: „Man kan godt sige, at de Karle ere snart talte, som ikke have været Pigerne for nær, og de Piger ere snart nævnte, som kunne kaldes for rene Jomfruer. Det er ingen Overdrivelse. Det gjælder hele Himmerland og Vendsyssel.“

Det sete afhænger som bekendt af øjnene, der ser, og i adskillige tilfælde gik præstens og lægens indberetninger fra samme egn stik imod hinanden. Således oplyste en præst fra Frederiksborgeggen, at „forargeligt Samliv er sjældent, Ægteskabet holdes i Ære; Ungdommen færdes til Tider ude sent om Aftenen, men formentlig ikke paa udskejende Maade; man kan ikke nævne Dans, Legestuer o.s.v. som Fordærveligheder; paa de store Gaarde føres et ordentligt Liv; særligt forargelige Tilfælde har ikke fundet Sted, og Forskjel mellem de fattige og bemidlede Klassers Stilling til den sædelige Lov kjendes ikke“. På præcis den samme egn rapporterede lægen imidlertid, at „i alle tilfælde, hvor han har maattet anstille Undersøgelse, har han *ingen* urørt eller ubesmittet funden“.

I 1879 udkom der i København en bog, som havde titlen „Grundtræk af Samfundsvidenskaben, eller fysisk, kønslig og naturlig Religion. En Fremstilling af den sande Aarsag til og det eneste Helbredelsesmiddel for Samfundets tre Hovedonder: Fattigdom, Prostitution og Cølibat“. Denne bog, af hvilken en svensk udgave allerede var udkommet året i forvejen, var oversat fra engelsk „*efter Originalens 14de Oplag*“. Om forfatteren oplystes det blot, at han var „en engelsk Læge“; det vides nu, at hans navn var George Drysdale, men heller ikke i de engelske udgaver angaves forfatterens navn. Det siger noget om bogens udbredelse i England, at det første oplag udkom i 1855, en udvidet fjerde udgave i 1861, 18. udgave i 1879, hvormed bogen var trykt i 34.000 eksemplarer, og et 25. oplag i 1886. I de nordiske lande omtales bogen i firserne – når den en sjælden gang omtales – som „den engelske læges bog“.

Når bogen skal omtales her, skyldes det, at forfatterens syn på kønsmoral gik helt på tværs af det officielle og „autoriserede“. Bogens store udbredelse vidner derfor om, at der under overfladen gjorde sig helt andre synspunkter gældende, som folk dog som regel nok skulle vare sig for at fremføre i den offentlige debat.

Forfatterens hovedtese er den, at der eksisterer en fysiologisk lov, som har gyldighed for hele den menneskelige konstitution, og ifølge hvilken „hvert enkelt Lem, for at være kraftigt og sundt, maa have et tilbørligt Maal af Virksomhed, og det er Virksomhed af normal Art“. Herefter fortsatte han:

Saavel overdreven som mangelfuld Virksomhed er skadelig, og for at besidde en harmonisk legemlig Constitution (hvilket ligesaavel er vor Ære og Pligt som at besidde en harmonisk Aand) maa vi adlyde denne Lov. Kjønsorganerne ere denne Lov underkastede ligesaa vel som ethvert andet Organ; derfor er det en Pligt og en Nødvendighed at skaffe dem den tilbørlige Virksomhed, ligefra de blive modne, hvilket

begynder med Puberteten, indtil de gaae i Forfald. Naar dette forsømmes, svækkes de, og hele Constitutionen vil lide derunder.

På den anden side, hed det videre i den engelske læges bog, må kønsorganerne heller ikke „øves i overdreven Grad“, og slet ikke ved hjælp af „den skadelige Selvbesmittelse“, da mennesket ikke kan afvige fra „den naturlige og normale Maade at tilfredsstille Kjønssfølelsen paa“ uden at tage skade deraf.

„Skadelige Følger af udsvævende Kjønssnydelse ere hos os ikke saa hyppige som af Afholdenhed eller Selvbesmittelse,“ hævdede forfatteren videre. Efter hans mening kunne landboere og kropsarbejdere tåle „hyppigere Kjønssnydelse“ end byboere og åndsarbejdere; han mente dog, at „Samleie 2 Gange om Ugen er Gjennemsnitsmaalet for, hvad Fleertallet af Byboere uden Skade er istand til at taale, medens Samleie en Gang ugentlig eller endog sjeldnere ofte er tilstrækkeligt for den, der har et svagt Helbred“.

Forfatteren anså „den herskende Lov for kønslig Moralitet“ for at være i høj grad fejlagtig, fordi ethvert menneskes naturlige pligt mod sine kønsorganer og de dermed forbundne lidenskaber består i „deres tilbørlige og normale Brug, og til dette Øiemed er den sociale Foranstaltning, Ægteskabet, fuldstændig utilstrækkeligt“.

I kapitlet om „Blegsot“ skrev forfatteren:

Saalænge vi ikke kunne skaffe Ungdommens heftige Lidenskaber en passende og naturlig Tilfredsstillelse, kunne vi være sikkre paa, at den meget ofte vil tage sin Tilflugt til en unaturlig. Istedetfor at lade Ungdommen nyde den Følelse af at befinde sig i en sund og lykkelig Tilstand, som kun et tilbørligt Maal af naturlig kønslig Omgang kan frembringe, blive Kjønnene i Ungdomstiden holdte fjernt fra hinanden, og der tilstedes ikke noget intimt Forhold imellem dem, ikke noget sundt Afløb for den nye og heftige Kjønndrift.

Blegsot var efter forfatterens mening en sygdom, der ofte opstod „af utilfredsstillet Kjønndrift“. Det lægemiddel, der navnlig anvendtes mod blegsot, var jern.

Men der gives i de fleste Tilfælde af Blegsot et meget væsentligere og vigtigere Middel end enhver Slags Medicin, et Middel, som i medicinske Værker i det Høieste bliver antydet i Forbigaaende. Det er kønslig Omgang, sund Virksomhed for den Deel af Legemet, hvis Svækkelse eller Forstyrrelse saa hyppig ligger til Grund for den constitutionelle Sygdom.

I betragtning af, hvor overordentlig nødvendig kønslig omgang var, måtte man anse prostitutionen for at være „et værdifuldt, midlertidigt Surrogat for en bedre Tingenes Tilstand“, hed det videre i bogen. Det var langt bedre, skrev forfatteren, at have samleje med prostituerede kvinder end slet ikke at have kønslig omgang. „Istedetfor Foragt bør derfor Menneskehedens dybe Taknemmelighed tilkomme de ulykkelige Kvinder, som have lidt i vor kønslige Naturs Sag.“

Forfatteren gik også ind for prævention; han skrev herom bl.a.:

Langt fra at være umoralsk er den præventive Omgang meget snarere det eneste mulige Middel til at indføre sand Moralitet i det menneskelige Samfund, hvor den hidtil kun har existeret af Navn.

Til slut skal anføres nogle karakteristiske citater fra det kapitel i den engelske læges bog, som har overskriften „Fattigdommen“:

Først for faa Aar siden ere de Riges Hjerter blevne aabnede for de Fattiges Lidelser, men for de kønslig Lidendes Elendighed er Menneskeheden endnu ikke vaagnet.

Det er absolut umuligt at have en fri, oprigtig og værdifuld kønslig Moral i vort Samfund, saalænge Ægteskabet vedbliver at være den eneste hæderlige Maade, hvorpaa Kjønnene kunne forenes, og saalænge Ægteskabets Baand er saa uopløseligt som nu for Tiden.

Der gives hverken nogen moralsk eller fysisk Naturlov, ifølge hvilken Mennesket er forpligtet til hele sit Liv igjennem at indskrænke sine kønslige Tilbøieligheder til een Gjenstand ...

Naturen indskjærper tvertimod selve Ungdommen ved sine egne ubedragelige Impulser, at Afvexling i Kjærligheden til en vis Grad er det naturligste og derfor det bedste kønslige Forhold for den.

Det er derfor absolut nødvendigt, forinden vi kunne naae en højere Tilstand af kønslig Moral, at Ægteskabslovenes unaturlige Strengthed forandres, og at andre Arter af kønslige Forbindelser betragtes som hæderlige og legitime. Naar en Mand og en Kvinde fatte Kjærlighed til hinanden, skulde de være moralsk berettigede til at hengive sig til den, uden at binde sig til hinanden for hele Livet, men paa den Betingelse, at de ikke satte for mange Børn i Verden, og at de sørgede tilbørligt for disses Opdragelse.

Bogens hovedsynspunkt, som gik direkte imod hele den officielle moral i det victorianske England såvel som i halvfjerdsernes og firsernes Norden, er kortest formuleret af forfatteren i denne sætning:

Kydkhed eller fuldkommen kønslig Afholdenhed er, langt fra at være en Dyd, langt snarere en stor Synd mod Naturen.

Allerede før den egentlige moraldebat begyndte, var der i de nordiske lande enkelte personer, som offentligt gik imod den accepterede seksualmoral. I Sverige udkom således i 1880 en pjece af fil.kand. Knut Wicksell, „Några ord om samhällsolyckornas vigtigaste orsak och botemedel“, hvori han gik ind for børnebegrænsning og opfordrede lægerne til at give oplysninger om præventive midler, ligesom han anbefalede studenterne at danne børnebegrænsningsforeninger. Wicksells pjece, der oprindeligt havde været holdt som et foredrag i en afholdsloge i Uppsala, vakte stor opsigt og fremkaldte en protest fra Uppsalas lægeforening, og Wicksell fik af universitetet tildelt en advarsel for at have udbredt farlige lærdomme. Der udkom i Sverige en række modskrifter mod Wicksells pjece; den blev angrebet særlig hårdt af en docent i filosofi, L.H. Åberg, der hævdede, at al kønslig omgang, som fandt sted uden det direkte formål at avle børn, var umoralsk. For ham – som for så mange andre af tidens moralprædikanter – var kønslig afholdenhed et mål i sig selv; han udtrykte det i sin pjece med disse ord:

Kyskheten är en plikt för människan, ej emedan den skall tjena såsom medel för något annat ändamål, utan emedan den i sig sjelf är rätt.

I 1883 udsendte den jødisk-ungarske læge og forfatter Max Nordau en bog, der havde titlen „Die konventionellen Lügen der Kulturmenschheit“. Bogen fik en kolossal udbredelse; på tysk udkom den i løbet af de næste 25 år i tres oplag, og den blev hurtigt oversat til de fleste europæiske sprog. På svensk udkom bogen i 1884, og på dansk i 1885 under titlen „Moderne Samfundsløgne“.

Hvad har vor forløjede civilisation skabt af ægteskabet, spurgte Max Nordau og gav selv svaret:

Det er sunket ned til en materiel Overenskomst, hvor der er lige saa lidt Plads for Kjærligheden som i en Foreningskontrakt mellem to Kapitalister, der i Fællesskab begynde en Forretning. Paaskuddet til Ægteskabet er endnu stedse Slægtens Bevarelse, dets theoretiske Forudsætning stadig den gjensidige Tiltrækning mellem to Individder af modsat Kjøen, men i Praxis sluttet Ægteskabet ikke med Hensyn til den fremtidige Generation, men kun til de Individders personlige Interesser, der indgaa Forbindelsen. De moderne Ægteskaber, særlig i de saakaldte bedre Klasser, savne ethvert sædeligt Præg og dermed antropologisk Berettigelse. De, der indgaa Ægteskab, ville i de nye Forhold ikke leve i og for hinanden, men kun finde bedre Betingelser for at leve et behageligt og ansvarsfrit Liv for sig selv. Mange gifter sig for at skabe sig gunstigere Formuesvilkaar, for at sikre sig et behageligere Hjem, for at opnaa og beholde en vis social Stilling, for at tilfredsstille sin Forfængelighed, for at kunne nyde de Forrettigheder og Friheder, Samfundet formener ugifte Fruentimmer, men tilstaar gifte. Naar man slutter Ægteskabet, tænker man paa alt: paa Dagligstuen og Køkkenet, Promenaden og Søbadet, Bal- og Spisesalen; kun paa Et, det Væsentligste, tænker man ikke – paa Sovekammeret, denne Helligdom, hvorfra som Morgenrøden Famitjens, Folkets, Menneskehedens Fremtid skal bryde frem.

Max Nordau karakteriserede enhver forbindelse, som den ene eller begge parter indgik for at blive materielt forsørget eller opnå andre egoistiske fordele, som prostitution – „enten den saa er bragt i Stand ved en Borgmesters eller Præsts Medvirkning eller blot ved en Logeoplukkers venlige Mellemskomst“.

Max Nordau anså det konventionelle ægteskab – „altsaa 9 af 10 blandt dem, der over Hovedet sluttet hos Europas Kulturfolk“ – for at være „et højst usædeligt og for Samfundets Fremtid skjæbnsvangert Forhold“. Det ville før eller senere bringe dem, der indgik det, i en konflikt mellem „besvorne Pligter og uudryddelig Kjærlighed“ og overlod dem kun valget mellem at begå en nedrigthed eller gå til grunde. „I Stedet for at være en Kilde til Slægtens Foryngelse bliver det et Middel til dennes langsomme Selvmord.“

Når manden giftede sig uden kærlighed og kun for materielle fordeles skyld, skrev Max Nordau, så tillod skik og brug ham „at søge den Tilbøjelighed, han ikke finder hos sin Hustru, alle andre Steder, eller selv om det ikke ligefrem tillades, betragtes det dog ikke som en Forbrydelse, der udelukker ham fra Omgang med agtværdige Folk“. Men kvindens stilling var ganske anderledes:

Kvinden er hos Kulturfolkene henvist til Ægteskabet som sin eneste Løbebane og Livsbestemmelse. Kun i Ægteskabet kan hun vente at finde Tilfredsstillelse for sine fysiologiske Fornødenheder i snævrere og videre Forstand, hun maa gifte sig for at faa Tilladelse til at udøve et fuldt udviklet kjønsmodent Individts naturlige Rettigheder, for at kunne modtage Moderstandens hellige Indvielse, men ogsaa simpelthen for at beskyttes mod materiel Nød.

Den herskende kønsmoral var en følge af kristendommen, skrev Max Nordau og fortsatte:

Denne Moral betragter Parringshandlingen som en afskyelig Forbrydelse, den tilhyller sit Ansigt for den som for en Vederstyggelighed, hvad der imidlertid ikke udelukker, at den i Smug skeler lystent til den, og den omgiver alt, som staar i Forbindelse med Kjønslivet eller kun erindrer derom, med sky Tavshed. Det er monstrøst, det er uhørt. Denne Moral vilde ikke holde sig en Time, hvis ikke alle Mennesker – alle uden Undtagelse – alene, under fire Øjne eller i fleres Nærværelse saa ubekymret sætte sig ud over den, som om den slet ikke eksisterede.

For adskillige af samtidens nordiske forfattere – ikke mindst for Strindberg – fik Max Nordaus

radikale og højst ukonventionelle syn på ægteskabet og kønsmoralen en stor betydning.

I 1869 udkom i England Stuart Mills bog „The Subjection of Women“, og Georg Brandes, der selv havde haft planer om at skrive en bog om kvindens underordnede stilling i samfundet, anså dette for så væsentligt og skelsættende et værk, at han satte alt andet tilside for omgående at oversætte bogen til dansk. Han skriver herom i „Levned“:

I November 1869 udgav jeg Mills Bog paa Dansk og kom derved til at indlede den moderne Kvindebevægelse i Danmark.

Disse selvsikre ord er ikke helt uberettigede. „Kvindernes Underkuelse“, som Mills bog kom til at hedde på dansk, var af afgørende betydning for oprettelsen af „Dansk Kvindesamfund“ i 1870. I Sverige grundlagdes „Fredrika-Bremer-Förbundet“ i 1884, og samme år stiftedes „Norsk Kvindesagsforening“. Det svenske kvinde-organ „Tidskrift för Hemmet“, som allerede var grundlagt i 1859, blev i 1885 afløst af „Dagny“ (et ordspil på kvindenavnet og „Ny Dag“), som fra da af var „Fredrika-Bremer-Förbundet“s officielle organ; i Danmark begyndte tidsskriftet „Kvinden og Samfundet“ i 1885 at udkomme med otte hefter om året, og i Norge udkom fra 1887 „Norsk Kvindesagsforening“s tidsskrift „Nylænde“.

I mange år var imidlertid samtlige nordiske kvindesagsforeninger domineret af medlemmer, om hvilke man med en omskrivning af Henrik Ibsens karakteristik af Camilla Collett kunne sige, at det var i højere grad *damesagen* end kvindesagen, de kæmpede for. „Kvinden og Samfundet“ brugte gentagne gange udtrykket „Kulturkvinderne“ om den del af samfundet, hvis sag man fortrinsvis talte. Udtryk som 'feminisme', 'emancipation' og 'ligeberettigelse' hører ikke firsernes nordiske kvindesagsforeninger til, og deres ledere var vissevis ikke 'suffragetter', men nøjedes med at plædere for visse beskedne reformer¹. På kønsmoralens område var alle de nordiske kvindesags-organisationer dybt forankrede i et konservativt og kristeligt grundsyn, ud fra hvilket de med forargelse vendte sig imod enhver bestræbelse på at indføre en friere og mere tolerant kønsmoral for både mænd og kvinder. Mest fanatisk i sin totale fordømmelse af enhver form for nyorientering på ægteskabets og kønsmoralens område var utvivlsomt den svenske kvindebevægelse, hvis diktatoriske leder, friherreinde Sophie Adlersparre, født Leijonhufvud, og kaldet „Esselde“i, ikke tolererede nogen afvigelse fra samfundets mest konservative morallove.

I skuespillet „Den Kärleken!“ harcellerede den svenske forfatterinde Anne Charlotte Leffler over de svenske kvindesagsdamers programmageri med deres recepter for kærlighed, ægteskab, moral o.s.v. Selv nægtede fru Leffler at lade sig lede af de bud, som kvindesagskvinderne havde udfærdiget, skrev Ellen Key i sin bog om Anne Charlotte Leffler og fortsatte:

Det första af dessa bud är att kvinnans handlingar och arbeten icke skola dömas efter deras egen mänskliga eller konstnärliga halt, utan efter deras gagn eller ogagn för kvinnosaken. Det andra bjuder att kvinnan aldrig får framställas i litteraturen annat än som en af all erotisk sinlighet oberörd varelse, och att hela denna sida af kärleken hälst skall utrotas som det orena och låga – en mot lifvet lika väl som mot konsten och dikten fiendtlig tantdogm, hvilken A. Ch. Leffler med allt skäl hatade, såsom mer grundfördärlig för sund sedlighet och hel äktenskaplig lycka än vara sig manligt tyranni eller lätisinne. Det tredje budet förbjuder hvar kvinna, som vill behålla anseende för sinnesrenhet, att beundra geniet hos t. ex. en Georg Brandes eller August Strindberg eller någon annan författare, som intar en indifferent eller polemisk ställning till kvinnosakssträfvandet eller till den nyssnämnda tantdogmen.

Gennembrudslitteraturens første fase (1871-82)

Når konservative kritikere i 1870'erne ville angribe eller mistænkeliggøre det moderne gennembruds forfattere, var der to standardtyper af anklage, man rettede imod dem: de var

ateister, „gudsfor nægtere“, og de var tilhængere af „fri kærlighed“, „parring i flæng“.

Lige siden Georg Brandes i 1871 på Københavns universitet holdt sine første forelæsninger om „Emigrantlitteraturen“, blev han (med Paul V. Rubows ord) „udskreget som Profet for Ugudelighed, Selvmord og fri Kærlighed“.

I november 1871 skrev litteraturhistorikeren C. Rosenberg om Georg Brandes' forord til Sophus Schandorphs oversættelse af Merimées „Fra Bartholomæusnattens Tid“:

I slutningen af 1800-tallet begyndte et opgør med den seksuelle dobbeltmorale mellem kønnene. På baggrund af anklagerne om fordrevet moral hos to norske forfattere deltog kulturpersoner fra hele Skandinavien i offentlig debat om kønsmoral, kvindefrigørelse og seksualitet. Denne bog er en dokumentarisk fremstilling af debatten, der forsøgte at nedbryde oldnordiske tilstande.

Elias Bredsdorff (1912-2002) var en dansk forfatter, litteraturhistoriker og modstandsmand. I sine unge år gjorde han sig bemærket som studenterpolitiker udi kommunismen, som han var meget optaget af. Under krigen tog han imidlertid afstand til DKP og blev i stedet aktiv i modstandsorganisationen Frit Danmark. Som cand.mag. skrev han en lang række værker om dansk litteratur og underviste i mange år om emnet på Cambridge University. □

Ting object - Gyldendal - Den Store Få Den store nordiske krig om seksualmoralen af Elias - Saxo - Den store nordiske krig om seksualmoralen : en Scandinavia in English: A Bibliography of Books - jstor - 1973, Danish, Book edition: Den store nordiske krig om seksualmoralen : en dokumentarisk fremstilling af sædelighedsdebatten i nordisk litteratur i 1880'erne Litteratur om litteraturen 1870-1920 - ANF Arkiv for nordisk filologi Denmark. An Official. Handbook. 15th ed. Copenhagen: Press and Cultural... Den store nordiske krig om seksualmoralen. Dansk filosofi i positivismens tidsalder: 1880-1950 - Søde dyr Book Cover Are you looking for Ebook Søde dyr? You will And by having access to our ebooks online or by storing it on your computer, you have Den store nordiske krig om seksualmoralen : en - Trove - som Jørgens Holmgaards Gensyn med realismen omhandler det store felt som. "realisme" har omfattet.. I sin bog Den store Nordiske Krig om Seksualmoralen (1973) starter Elias. Bredsdorff med et.. England: Penguin. Books, 1999. Ed. Johannes Fibiger, Gerd Lutken og Niels Mølgaard. Denmark: Academica,. 2005. Den store nordiske krig om seksualmoralen: En - Straks efter forsvaret drog Brandes, i april 1870, ud på sin store, skelsættende udlandsrejse, der... Internet-version af den bibliografi dækkende 1967-1986, som.. 1973 udkom Elias Bredsdorffs Den store nordiske krig om seksualmoralen, Den store nordiske krig om seksualmoralen : en - WorldCat - Elias Bredsdorff: Den store nordiske krig om seksualmoralen. Gyldendal. Kbhvn 1973. – Agnete E-ISSN 2002-3871, Vol. 95, p. 238-240Article, book review (Other

academic) Published. Place, publisher, year, edition, pages. Nicht nur Nora. Frauen in der skandinavischen Literatur des - In Makalösa kvinnor: Könsöverskridare i myt och verklighet, ed. Newcastle-upon- Tyne: Bloodaxe Books. Bray Den store nordiske krig om seksualmoralen: En dokumentarisk fremstilling af in Denmark, Sweden, Norway, and Finland, ed. Cecilie Bønnelycke - Amazon S3 - En Indføring (1970); Anthology of Danish Literature, bilingual edition, edited with F. J. A collective evaluation of the response to Pontoppidan's books would be a... in Den Store Nordiske Krig om seksualmoralen (Copenhagen: Gyldendal, Den store nordiske krig om seksualmoralen (Danish Edition - For the Danes, it was merely an extension of their existing tradition of free expression. Reading Bredsdorff, Elias, Den store nordiske krig om seksualmoralen (The 1989 Petersen, Teddy, Bog og bail (Book and Stake), Copenhagen: AIDA,

Relevant Books

[[DOWNLOAD](#)] - Ebook Sissy Dreams: Motel Sissy - 2

[[DOWNLOAD](#)] - Book LEVEL PLAYING FIELDS (CricketNetFiction Book 1)

[[DOWNLOAD](#)] - Ebook House of Five Leaves, Vol. 7 online

[[DOWNLOAD](#)] - Download Domestic Dangers: Women, Words, and Sex in Early Modern London: Women, Words and Sex in Early Modern London (Oxford Studies in Social History) free pdf online

[[DOWNLOAD](#)] - Pdf, Epub David's Little Lad by L.T. Meade free pdf
